
АНДРЕЙКО Л.В.

кандидат філологічних наук,
доцент, Інститут бізнес-
технологій, УАБС СумДУ,
м. Суми, Україна

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ОЦІНЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглядається проблема розробки кваліфікаційних вимог до викладачів іноземної мови. Детально аналізується остання за появою Кембриджська шкала CETF (Cambridge English Teaching Framework), як найбільш повна і докладна. Обґрунтовується доречність застосування міжнародного досвіду в процесі розробки професійних стандартів для викладачів іноземної мови і модернізації навчального процесу у вищих навчальних закладах України.

Ключові слова: міжнародні стандарти, професійний розвиток, CETF, викладач іноземної мови, кваліфікаційні вимоги.

В статье рассматривается проблема разработки квалификационных требований к преподавателям иностранного языка. Подробно анализируется последняя за появлением Кембриджская шкала CETF (Cambridge English Teaching Framework), как наиболее полная и подробная. Обосновывается уместность применения международного опыта в процессе разработки профессиональных стандартов для преподавателей иностранного языка и модернизации учебного процесса в высших учебных заведениях Украины.

Ключевые слова: международные стандарты, профессиональное развитие, CETF, преподаватель иностранного языка, квалификационные требования.

The article looks into the problem of developing standards for mapping and assessing language teacher competencies. Cambridge English

© **АНДРЕЙКО Л.В. 2016**

Teaching Framework developed by Cambridge English Language Assessment in 2014 is analyzed in greater detail as the one that takes into account earlier initiatives on developing frameworks of standards for language teachers. This framework has five main categories, with each of these categories broken down further, making a total of 36 framework components. The framework is also organized according to four stages of teacher competency: Foundation; Developing; Proficient; Expert. It is aimed at helping teachers to identify where they are in their professional career as well as helping teachers and their employers to think about where to go next and identify development activities to get there. The reasons are given to employing international experience in the process of developing professional standards for language teachers in Ukraine.

Key words: *international standards, professional development, CETF, language teacher, qualification requirements.*

Постановка проблеми. Відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», вивчення іноземних мов є одним із пріоритетів реформування галузі освіти. У зв'язку з цим, уряд на чолі з президентом України Петром Порошенко, проголосив 2016 рік – роком англійської мови в Україні. Дорожньою картою імплементації цих змін стала Національна програма вивчення та популяризації іноземних мов «Go Global», яка реалізується через поширення англійської мови, запровадження цієї мови в органах влади, удосконалення процесу викладання у системі освіти і залучення носіїв мови до процесу навчання. Згідно з цією програмою, вивчення, викладання та оцінювання англійської мови відбуватиметься за європейськими стандартами CEFR (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching and Assessment) [4]. CEFR – це система рівнів володіння іноземною мовою, яка використовується в Європейському Союзі і рекомендована ним для створення національних систем

оцінки мовної компетенції. У зв'язку з цим актуальним стає питання про запровадження європейських стандартів, що визначають професійну компетентність викладачів іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те, що проблема оцінки науково-педагогічної діяльності викладачів висвітлена в чисельних працях (Васильєва Т. А., Леонов С. В., Багмет К. В., Лумпієва Т. П., Волков О. Ф., Хриков Є. М. та ін.), врахування специфіки іноземної мови як дисципліни в системі оцінки професіоналізму викладача не стало предметом окремої уваги дослідників.

Виходячи з того, що реформа вищої освіти безпосередньо пов'язана і зі змінами у вивченні та викладанні іноземних мов, **метою** даної статті є проаналізувати міжнародні стандарти професійного розвитку викладачів іноземної мови, принципи, на яких вони базуються та доцільність їх застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу. В Україні відсутні єдині кваліфікаційні вимоги до викладачів іноземної мови,

якими послуговуються при прийомі на роботу, прийнятті рішення про підвищення у посаді та про продовження контракту. Кожний вищий навчальний заклад користується власними нормативними документами, що регламентують процедури атестації викладачів. Проте, відстежується загальна тенденція – акцент на науково-дослідницькій діяльності як головний показник професійного росту і відсутність уваги до якості викладання. В основному оцінювання професійної діяльності викладачів здійснюється за такими критеріями: публікація статей у вітчизняних та зарубіжних виданнях, зокрема у наукових виданнях, що індексуються в міжнародних наукометричних базах (SCOPUS, Web of Science), написання монографій, керівництво науковими роботами студентів, видання навчально-методичних посібників та методичних вказівок, виконання навчального навантаження.

Як зазначає О. Величко [1, с.79], такі критерії оцінювання професійної діяльності викладачів орієнтовані на кількісні показники, а не на якість викладання. Чим більше опубліковано наукових статей і здійснено наукових проєктів, тим вищий рейтинг викладача. Ті ж викладачі, хто менше приділяють уваги науковій роботі мають нижчий рейтинг професійної діяльності, не дивлячись на наявність значних досягнень в інших сферах педагогічної професії, зокрема таких як впровадження новітніх методик у викладанні, розробка нових курсів тощо.

Крім того, в багатьох вищих навчальних закладів України впроваджується зарубіжний досвід створення сайтів з метою збору інформації від студентів та випускників про якість викладання навчальних дисциплін окремими викладачами та рівень

отримання вищої освіти в цьому закладі. Серед критеріїв, що оцінюються, є такі: загальна оцінка викладача, активність і організованість педагога, його вміння викладати навчальний матеріал з дисципліни, вимогливість, об'єктивність, почуття гумору, шарм та ін.. Як зазначає І. Зварич, ці критерії вказують на те, що саме цінують студенти у викладачі, зокрема «шарм», більше характеризують викладача як людину та особистість [2, с.38].

У всіх вищих навчальних закладах існує вимога проходити підвищення кваліфікації з певною періодичністю. Часто, такі курси проводять для спеціалістів різних профілів, збираючи в одній аудиторії як викладачів іноземної мови так і викладачів технічних, юридичних, економічних, медичних наук. Така система підвищення кваліфікації не враховує специфіки іноземної мови як предмета, який вимагає особливого підходу. Крім того, більша частина програм підвищення кваліфікації на включає практичний компонент, а є загалом теоретичними.

Враховуючи специфіку іноземної мови, існує нагальна потреба розробки та впровадження єдиних кваліфікаційних вимог для викладачів іноземної мови у вищих навчальних закладах і визначення механізмів їх застосування, а саме створення системи атестації та сертифікації викладачів іноземної мови, які б відповідали іноземним стандартам.

За останні 10 років в сфері загальної та мовної освіти була розроблена низка стандартів професійного розвитку. В загальноосвітньому середовищі це:

Професійні стандарти для викладачів (Professional Standards for Teachers (PST)), розроблені департаментом освіти Великої Британії для початкової та середньої школи в 2013 році.

Шкала компетенцій для виклада-

чів (Competency Framework for Teachers (CFT)), розроблена департаментом освіти Західної Австралії з метою описання вимірів ефективного викладання. Ця шкала використовується для оцінки діяльності викладачів, а також описує три різні ступені професійного розвитку викладачів.

Стандарти викладання американської Асоціації, що займається контролем та розробкою навчальних програм (Framework for Teaching, Association for Supervision and Curriculum Development, ASCD). Дані стандарти описують чотири рівня викладацької компетенції і слугують інструментом для самооцінки викладачів.

Австралійські професійні стандарти для викладачів (Australian Professional Standards for Teachers (APST) Австралійського педагогічного інституту та школи лідерства. Ці стандарти є критерієм державної якості викладання і розподіляються на чотири рівня [7].

В сфері ж мовної освіти професійними спілками, що склалися з педагогів-практиків та експертів, були створені такі документи:

Європейська рамка кваліфікаційних профілів (The European Profiling Grid) розроблена Європейською асоціацією з якості мовних послуг (EAQUALS) в 2013 році; видана болгарською, голландською, англійською, французькою, німецькою, італійською, турецькою та іспанською мовами;

- Схема професійного розвитку викладачів англійської мови (The Teaching English Continuing Professional Development (CDP) Framework), розроблена Британською Радою в 2012 році;
- Стандарти з англійської мови як іноземної (National Board for Professional Teaching Standards

(English as a New Language), розроблені Національною Радою з професійних стандартів викладання – некомерційним об'єднанням професійних педагогів США в 2010 році;

- Стандарти з англійської мови як іноземної для дорослих (Standards for ESL/EFL Teachers of Adults Framework (TESOL), розроблені найбільшою міжнародною Асоціацією викладачів англійської мови, що базується в США, в 2008 році;
- Стандарти для викладачів англійської мови в Австралії (Standards for Teachers of English and Literacy in Australia (STELLA), розроблені австралійською асоціацією з викладання англійської мови в 2002 році.

Найостаннішим здобутком в галузі оцінки професійної компетентності викладачів іноземної мови є Кембриджська шкала CETF (Cambridge English Teaching Framework), яка була розроблена Департаментом екзаменів Кембриджського університету (Cambridge English Language Assessment) в 2014 році. Як зазначають Муфазарова А.Д., Рассказова Т.П. та Вербицька Н.Д., які проаналізували всі шість описаних вище стандартів та їх структуру, саме рамка CETF є найбільш повною та докладною (вона містить загалом 70 дескрипторів – еталонних характеристик викладача іноземної мови), що й не дивно, оскільки вона була розроблена пізніше решти описаних стандартів і спиралася на всі створені раніше документи [3]. Ця система описує чотири рівня компетенції викладачів (базовий, розвинений, спеціаліст та експерт), розподілених по 5 категоріям та 37 підкатегоріям. Її особливістю є те, що вона не є інструментом оцінки діяльності викладача або описанням

атрибутів «гарного педагога», а спрямована на те, щоб показати на якому етапі професійного розвитку знаходиться викладач в даний період часу. Такий підхід фокусується на позитивних моментах, тобто на тому, що викладач вміє робити, а не на тому, чого не вміє. Вбачається, що спеціаліст не може мати однаково розвинуті компетенції по всім категоріям. Навіть досвідчені фахівці в чомусь будуть більш ефективними, а в чомусь менш вправними. В центрі даної концепції лежить ідея, що індивідуальний профіль викладачів змінюється з появою нових обов'язків та цілей. Таким чином, зі зміною професійних потреб, така шкала допоможе їм визначити пріоритети свого подальшого розвитку [7].

Важливо, що шкала CETF спирається на передові наукові досягнення та кращі практики в галузі викладання іноземних мов. Як зазначають розробники, вони ретельно вивчили сучасні теоретичні розробки та детально дослідили матеріали курсів CELTA (сертифікат, що дає право викладання іноземної мови дорослим і включає практичну частину – відкриті заняття), ICELT (курс підвищення кваліфікації для дипломованих викладачів з досвідом роботи, що побудований на практичному застосуванні теоретичних знань у вузі) та DELTA (диплом більш високого рівня з методики викладання англійської мови дорослим) [7]. Це дозволило їм виділити такі області професійних знань та вмінь:

- 1) Навчання та студент (теорії навчання та їх застосування у викладанні).
- 2) Викладання, навчання та оцінювання (планування, використання ресурсів та матеріалів, ведення заняття, управлінні навчальною діяльністю студентів, навчання мовленнєвим навичкам и мовним

аспектам, оцінювання прогресу у навчанні мови).

- 3) Мовна компетенція (використання мови на занятті, визначення помилок студентів, спілкування з колегами на належному рівні). При цьому лінгвістична компетенція та знання про мову вважаються різними незалежними концептами. Викладач з високим рівнем лінгвістичної компетентності може мати базовий рівень знань про мову і навпаки.
- 4) Знання мови і професійна грамотність (знання про мову, обізнаність в термінології).
- 5) Професійне зростання і цінності (критичний аналіз викладацької діяльності, планування власного розвитку, дослідницька діяльність, співпраця з колегами і робота в команді, професійні обов'язки) [6].

Цікаво, що такі фактори, як отримання додаткових кваліфікацій, відвідування семінарів/тренінгів, стаж викладацької діяльності або ступінь володіння мовою хоча й вважаються важливими, але не входять до шкали CETF, оскільки вони можуть безпосередньо не бути пов'язаними з певним рівнем професійної компетенції.

Важливо, що розробники не ставили собі на меті створення механізмів оцінки, заохочення або покарання конкретного викладача [7]. Головним завданням даної шкали є допомогти викладачам в діагностиці рівня власної професійної компетентності і визначенні напрямку професійного зростання та саморозвитку. Отже, ми бачимо, що один з найважливіших принципів, на якому будується оцінка професійної діяльності – це пріоритет особистості. Деякі навчальні заклади навіть звільняють викладачів від їх посадових обов'язків (або від їх частини), щоб вони змогли зайнятися професійним вдосконаленням. В інших

випадках викладач визначає індивідуальний план саморозвитку. Викладач визначає цілі (в залежності від часу, яким він володіє, це можуть бути короткострокові конкретні практичні цілі, або довготривалі стратегічні цілі), час виконання (для короткострокових цілей це 2-4 тижні, для довгострокових – до 3-х місяців), шляхи досягнення цих цілей (вебінари, статті, спілкування з досвідченими колегами, онлайн форуми та курси тощо). Прикладом таких цілей можуть бути:

Дізнатися про ефективні техніки управління роботою на занятті?

Як залучити до роботи більше студентів в групі?

Як писати новий вокабуляр на дошці в більш ефективний спосіб? [5].

При визначенні більш широких цілей викладач може орієнтуватися, зокрема, на такі питання в кожній категорії:

Навчання і студент: Якщо я дізнаюся більше про теорії навчання, чи дозволить моє керівництво впровадити їх в практику? Чи позитивно відреагують мої студенти на нові підходи?

Викладання, навчання та оцінювання: Чи я маю або хочу окреслювати цілі для студентів і планувати заняття/серію занять самостійно? Чи я вільний частково обирати матеріал з підручника, адаптувати і/або доповнювати його? Чи я маю або хочу впроваджувати нові технології на своїх заняттях? Чи я маю або хочу навчати рецептивним навичкам? Чи я маю або хочу навчати продуктивним навичкам? Чи я маю або хочу створювати власні тести та оцінювати прогрес своїх студентів?

Мовна компетенція: Наскільки високим є мій рівень англійської мови? Чи я приділяю достатньої уваги на-

скільки правильно я говорю англійською на заняттях?

Знання мови і професійна грамотність: Чи я маю або хочу вміти аналізувати мову перед веденням заняття? Чи я маю або хочу аналізувати свою розмовну англійську? Чи я маю або хочу аналізувати письмові роботи своїх студентів?

Професійне зростання і цінності: Чи я хочу і маю можливість щоб мої заняття відвідували колеги? Чи я хочу і маю можливість відвідувати заняття своїх колег? Чи я зацікавлений розширювати свій викладацький досвід, наприклад шляхом складання екзаменів, проведення семінарів, відвідання конференцій тощо? [5].

Для адміністративно-управлінського апарата вищого навчального закладу шкала CEF допоможе виявити професійні потреби як індивідуального викладача так і групи викладачів для розробки програм професійного розвитку та визначення майбутніх відповідних курсів підвищення кваліфікації.

Висновки: Визначення сучасних методологічних орієнтирів стосовно професійного розвитку викладачів іноземних мов потребує зміни підходу до викладача іноземних мов як до рушійної сили позитивних реформ в сфері освіти. Аналіз міжнародних стандартів стосовно кваліфікаційних вимог до викладача іноземної мови дозволяє визначити ті категорії професійних знань і навичок, які було б доречно відобразити і в подібних документах в Україні. Використання такого досвіду неодмінно позитивно вплине на якість і кінцевий результат навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Величко О.Г. Розвиток рейтингового оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників / О.Г. Величко, В.П. Іващенко, О.Г. Ясєв, О.Д. Рожков. // Вища школа. – 2011. – № 3. – С. 78 – 84.
2. Зварич І. Оцінювання професійної діяльності викладачів у вищих навчальних закладах України з урахуванням американського досвіду / І. Зварич. // Молодь і ринок. – 2014. – №12. – С. 36-41 – Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2014_12_10.
3. Музафарова А. Д. Сравнительный анализ зарубежных стандартов обучения и преподавания иностранного языка в контексте компетенций современного специалиста / А. Д. Музафарова, Т. П. Рассказова, Н. Д. Вербицкая. // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – №3. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=20230>.
4. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching and Assessment [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/framework_en.pdf.
5. Plan Your Development Goals – CPD and the Cambridge English Teaching Framework: Guide for Teachers (2 of 4) [Електронний ресурс] // Cambridge English Teacher. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.cambridgeenglishteacher.org/resource-details/2219/plan-your-development-goals-cambridge-english-teaching-framework-guide-teachers>.
6. The Cambridge English Teaching Framework [Електронний ресурс] // Cambridge English Language Assessment. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.cambridgeenglish.org/teaching-english/cambridge-english-teaching-framework/>.
7. The Cambridge English Teaching Framework. How and why the framework was developed. [Електронний ресурс] // Cambridge English Language Assessment. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.cambridgeenglish.org/images/172990-developing-the-cambridge-english-teaching-framework.pdf>.

ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Velichko O.G. Rozvitok reytingovogo otslnyuvannya dlyalnostl naukovo-pedagogichnih pratsivnikov / O.G. Velichko, V.P. Ivaschenko, O.G. Yasev, O.D. Rozhkov. // Vischa shkola. – 2011. – # 3. – S. 78 – 84.
2. Zvarich I. Otslnyuvannya profeslynoyi dlyalnostl vikladachlv u vischih navchalnih zakladah UkraYini z urahuvannyam amerikanskogo dosvldu / I. Zvarich. // Molod I rinok. – 2014. – #12. – S. 36-41 – Rezhim dostupu do resursu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2014_12_10.
3. Muzafarova A. D. Sravnitelnyiy analiz zarubezhnyih standartov obucheniya i prepodavaniya inostrannogo yazyika v kontekste kompetentsiy sovremennogo spetsialista / A. D. Muzafarova, T. P. Rasskazova, N. D. Verbitskaya. // Sovremennyye problemy nauki i obrazovaniya. – 2015. – #3. – Rezhim dostupu do resursu: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=20230>.

4. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching and Assessment* [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/framework_en.pdf.
5. *Plan Your Development Goals – CPD and the Cambridge English Teaching Framework: Guide for Teachers (2 of 4)* [Elektronniy resurs] // Cambridge English Teacher. – 2015. – Rezhim dostupu do resursu: <http://www.cambridgeenglishteacher.org/resource-details/2219/plan-your-development-goals-cambridge-english-teaching-framework-guide-teachers>.
6. *The Cambridge English Teaching Framework* [Elektronniy resurs] // Cambridge English Language Assessment. – 2014. – Rezhim dostupu do resursu: <http://www.cambridgeenglish.org/teaching-english/cambridge-english-teaching-framework/>.
7. *The Cambridge English Teaching Framework. How and why the framework was developed.* [Elektronniy resurs] // Cambridge English Language Assessment. – 2015. – Rezhim dostupu do resursu: <http://www.cambridgeenglish.org/images/172990-developing-the-cambridge-english-teaching-framework.pdf>.